

De Cito in groep 1 en 2 geeft een betrouwbaar beeld.

Of toch niet?

Op basis van goede informatie uit groep 2 kan de leerkracht van groep 3 een goede start maken. Hij kan dan een groepsplan maken dat recht doet aan het startniveau van de leerling en zo onnodige problemen in de ontwikkeling van lezen, spellen en rekenen voorkomen. De gegevens moeten komen vanuit de observaties van de einddoelen van groep 2. Maar wat is dan het nut van de Cito's in groep 1 en 2?

Inleiding

Het evalueren van de ontwikkeling van de leerlingen van groep 1 en 2 op basis van de Cito is vaak lastig. De leerkrachten van groep 1 en 2 werken ontwikkelingsgericht en op een gegeven moment in januari en juni worden alle leerlingen op hetzelfde moment onderzocht met dezelfde normen.

De interpretatie van de score bij kleuters is daarom moeilijk.

- Er zit een **groot leeftijdsverschil** tussen de oudste en de jongste leerling. Er kan bijna een jaar verschil tussen zitten. Dat betekent dat een D-score voor een jonge leerling misschien wel leeftijdsadequaat is en een B-score voor een leerling met een extra jaar groep 2 misschien helemaal niet geruststellend is voor de ontwikkeling in groep 3 volgend jaar.
- De **taalontwikkeling** speelt een grote rol in de beoordeling van de score. Het is niet zeker dat een negatieve score op Rekenen voor Kleuters een signaal is voor rekenachterstand.
- De **werkhouding** van de jonge kinderen kan de prestaties ook behoorlijk beïnvloeden. Een Cito bij kleuters vergt nogal veel van de werkhouding bij sommige kleuters. Een lage score kan ook het gevolg zijn van de werkhouding.
- Het **werken op het platte vlak** of indien de school de toetsen afneemt via de computer, de **computerervaring** van de leerling kunnen ook de prestaties beïnvloeden bij de jonge leerlingen.

Het maken van didactische werkplannen op basis van de uitslag op de Cito is daarom een moeilijk punt. Een D- of E- score wil nu eenmaal niet direct aangeven dat de leerling moeite heeft met dat onderdeel op zich. Het is veel beter de groepsplannen te baseren op de observaties (zoals bij BOSOS). Een observatie is ook breder dan de Cito. Motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling komen niet aan bod bij de screeningen, maar kunnen wel invloed hebben op de resultaten van de Cito.

Toch is het gebruik van screeningen zoals de Cito nodig. Observeren heeft iets subjectiefs over zich: hoe interpreteert de leerkracht een prestatie of bepaald gedrag. De leerling kan iets eventjes beheersen en dat wordt genoteerd als goed en even later kan hij het niet meer en dat wordt daarna niet meer genoteerd. De Cito dient als een soort controlemiddel voor de observaties in groep 1 en 2. De Cito evalueert eigenlijk de observaties!

Je zou kunnen zeggen dat de M1 correspondeert met de observatie van 4.6 jaar, de E2 met 5.0 jaar, de M2 met de observatie van januari groep 2/leeftijd 5.6 en de E2 met de eindobservatie/leeftijd 6.0 jaar. Een leerling die met die leeftijd een hoge C scoort zit precies op de leeftijdsadequate ontwikkelingslijn. Leerlingen die jonger zijn, zitten met een hoge C boven de ontwikkelingslijn en leerlingen die veel ouder zijn en een hoge C gescoord hebben, zitten onder de leeftijdsadequate ontwikkelingslijn.

Evaluatie op basis van observatie

De leerkracht maakt van de observaties een didactisch werkplan. Hij plaatst de leerling in het ontwikkelingsniveau waarin die zit en zet daarachter de werkelijke leeftijd van de leerling. In het plan worden de doelen beschreven die tot de volgende observatie de aandacht hebben.

In BOSOS worden de tussendoelen van 4.3 jaar, 4.6 jaar, 4.9 jaar, 5.0 jaar in groep 1 en de tussendoelen van oktober groep 2, januari groep 2 en de einddoelen van groep 2 geobserveerd. Na elke observatie wordt bepaald of de leerling die doelen heeft gehaald en welke doelen daarna centraal staan.

Gebruik van Cito in het evaluatieproces op groepsniveau

De eerste afname van de Cito moet beschouwd worden als het startniveau. Deze zal alleen vergeleken kunnen worden met de observaties. Sommige scholen nemen de M1 en andere scholen kiezen voor de E1 als eerste afnamemoment. Bij de volgende Cito's kan de leerkracht met behulp van de winst in vaardigheidsscore mede bepalen (naast de observaties) of hij op de goede weg is. In het schema hieronder staan de winsten die de leerling moet halen om op zijn ontwikkelingslijn te blijven. Een lagere score, ook al is die positief, betekent dat de leerling te weinig heeft geleerd tussen twee periodes van de Cito. Dus een winst in vaardigheidsscore tussen E1 en M2 van +3 bij een A-leerling is te weinig.

De leerkracht zal eerst kijken naar de leerlingen die de vorige keer een A, B of C gescoord hebben. Deze leerlingen hebben de vorige Cito acceptabel of goed gemaakt. De redenen voor een zwakke score: taal, werkhouding, platte vlak of computervaring (zie inleiding) hadden toen geen al te grote invloed op hen. Dus dat zal nu ook niet meer het geval hoeven te zijn. De regel hierbij is dan dat deze leerlingen **absoluut niet** mogen **zakken** op de Cito. Zij moeten minstens de winst in vaardigheidsscore behalen. Als toch een behoorlijke grote groep gezakt is, dan moet de leerkracht als eerste een analyse van zijn aanbod maken. Immers bij een goed en adequaat aanbod kunnen de A, B en C-kinderen niet minder scoren. Bij de D- en E-leerlingen hoopt de leerkracht dat zij **meer gestegen zijn dan de verwachte vaardigheidsscorewinst** die ervoor staat. De verwachte winst is eigenlijk te weinig. De leerkracht heeft de zwakkere leerlingen meestal extra gestimuleerd en verwacht dan ook extra winst. Indien bij een zeer zwakke startniveau meer dan 80% van de leerlingen extra gestegen is dan verwacht, is dat een goed resultaat.

Beeldspraak: er komen misschien veel "dubbeltjes" op school. De leerkracht zal moeten bewijzen wie toch een "kwartje of meer" waard is. Sommigen blijven een "dubbeltje", maar de meeste leerlingen zijn meer waard. Door een te weinig stimulerende opvoeding functioneren zij in het begin als een dubbeltje, maar blijken toch meer waard te zijn!

Ontwikkeling vaardigheidsscore Taal voor Kleuters in niveau A t/m E							
	VS M1	win	VS E1	win	VS M2	win	VS E2
A	56-97	+7	63-97	+6	69-108	+7	76-108
B	49-54	+7	56-60	+6	62-67	+5	67-73
C	42-47	+6	48-54	+8	56-61	+4	60-55
D	35-41	+6	41-47	+9	50-55	+5	55-59
E	0-34	+6	0-40	+9	0-49	+5	0-54

Ontwikkeling van de vaardigheidsscore Rekenen voor Kleuters in niveau A t/m E							
	VS M1	win	VS E1	win	VS M2	win	VS E2
A	73-106	+7	80-106	+10	90-137	+7	97-137
B	66-71	+4	70-78	+11	81-88	+7	88-94
C	59-65	+4	63-69	+11	74-80	+6	80-86
D	52-58	+3	55-61	+12	67-73	+6	73-79
E	0-51	+3	0-54	+12	0-66	+6	0-72

Schema 1: de ontwikkeling van de vaardigheidsscores in groep 1 en 2

“Een A-kleuter is niet automatisch een A-leerling in groep 3”

Vergelijking observatie en Cito op leerlingenniveau: oneens met de Cito-score

De leerkracht bekijkt op individueel niveau de winst in vaardigheidsscores. Hij heeft op basis van de observatie een bepaalde verwachting van de uitslag op de Cito. De uitslag is anders dan hij had verwacht. Wat moet de leerkracht hiervan denken? Wat moet hij met deze uitslag met betrekking tot het groepsplan?

Cito score	oneens met de score	interpretatie
A of B of C	meer winst dan verwacht	De goede leerling scoort nog beter dan verwacht. Bij de observatie laat de goede leerling niet blijken dat hij zich nog sterker ontwikkeld heeft. Misschien heeft de leerkracht te veel moeilijke items van de Cito in het aanbod verweven en heeft de leerling alleen die items onthouden.
A of B of C	minder winst dan verwacht	De goede leerling was niet goed in vorm. Hij scoort onder zijn niveau en de leerkracht weet dat de leerling fouten heeft gemaakt die hij in de klas nooit zal maken. Soms heeft de allerbeste leerling op de volgende Cito ineens een fout gemaakt, dan zakt de winst ten onrechte veel.
D of E	minder winst dan verwacht	De leerkracht had in het didactisch plan meer winst aangegeven en dat is niet gebleken. Items die hij bij de Cito fout heeft gemaakt, doet hij in de klas wel goed. De leerkracht heeft die items overgedaan en de leerling heeft die nu met gemak goed. Het kan zijn dat de werkhouding/taal toch in de testsituatie een grotere rol speelt dan de leerkracht verwacht. Het kan ook zijn dat de leerling gewoon een slechte dag heeft gehad: hij blijkt de volgende dag ziek te zijn.
D of E	meer winst dan verwacht	De leerkracht ziet de extra winst bij de Cito niet terug in de observaties. Het is mogelijk dat de leerkracht zijn handelingsplan of acties te veel gericht heeft op de items van de Cito. Dit is het gevaar als de Cito als uitgangspunt dient voor de handelingsplannen. De leerkracht is dan eigenlijk bezig de Cito goed te krijgen en ziet de andere aspecten van de observaties niet meer. In het kader van opbrengstgericht werken lijkt de ontwikkeling van de leerling heel positief. Er wordt vaak niet naar de gegevens van de observaties gekeken, alleen naar de getallen op de Cito. De goede resultaten zijn bereikt op basis van intensief oefenen op de items van de Cito en zitten niet altijd goed in het langetermijngeheugen. Als de leerkracht bij de overgang naar groep 3 alleen de Cito-gegevens toont, kan de leerkracht in groep 3 wel eens voor onaangename verrassingen komen te staan. De prestaties van de leerlingen zijn veel lager dan de Cito aangeeft. De gegevens van de observaties kloppen wel en die zijn een stuk lager!

Schema 2: oneens met de Cito

“De leeftijd, taalontwikkeling en werkhouding kunnen de uitslag op de Cito sterk beïnvloeden!”

Vergelijking observatie en Cito op leerlingenniveau: eens met de Cito-score

De leerkracht geeft aan dat hij het eens is met de score op de Cito. Hij had gezien de resultaten bij de observatie de score verwacht. Hoe gaat hij nu de vergelijking maken tussen observatie en de Cito en wat zijn dan de consequenties voor het didactisch handelen in de klas?

Cito score	eens met de score	interpretatie
A of B of C	gelijk	De leerling heeft zich conform de verwachting ontwikkeld. Dat is een goed resultaat. Voor een C-leerling is dit misschien toch wel te weinig. De leerling heeft blijkbaar geen extra winst meer kunnen maken.
A of B	nog meer winst dan aangegeven	Het stimuleren van de leerling naar een hoger niveau heeft ervoor gezorgd dat de leerling zich nog meer heeft ontwikkeld. Een prima resultaat, waarvan de leerkracht verwacht dat het blijvend is.
A of B	minder winst dan aangegeven	De meeste leerlingen hebben voldoende winst gemaakt. Zie de groepsanalyse van de Cito (2.3 hierboven), maar deze leerling niet. De leerkracht heeft ook deze vermindering in de observatie gezien. Een goede analyse is nu nodig. <ul style="list-style-type: none"> - De leerstof boeit de leerling niet meer. Zijn oorspronkelijke enthousiasme voor school is duidelijk verminderd. Een zorgelijke ontwikkeling. Soms is dit het begin van onderpresteren bij hoogbegaafden. - De thuissituatie is onrustig geworden. Dat kost de leerling veel energie. Dat is ten koste gegaan van de cognitieve ontwikkeling. - De gedragsproblemen die de leerkracht in het begin nog kon opvangen, zijn erger geworden.
D of E	gelijk	Dit is wel jammer. D- en E-leerlingen moeten eigenlijk meer winst maken dan verwacht. De leerkracht moet nu analyseren of het feit dat er te weinig winst is gemaakt, ligt aan de leerling of aan te weinig stimulering van de leerling. Het kan zijn dat door de veelheid van leerlingen of door de hoeveelheid van de problematiek in de groep deze leerling wat ondergesneeuwd is.
D of E	meer winst dan aangegeven	Dit is erg goed. De leerling profiteert maximaal van de extra stimulering. Het is mogelijk dat deze ontwikkeling zich verder voortzet.
D of E	minder winst dan verwacht	Dit is zorgelijk. De Cito toont minder winst aan en de leerkracht laat dit ook zien bij de observaties. Een goede analyse van de oorzaak samen met de intern begeleider is noodzakelijk. Eigenlijk kan een zwakke leerling niet zakken in zijn al lage score. Ligt de oorzaak in: <ul style="list-style-type: none"> - het aanbod; - de groepssamenstelling; - de gedrags- en werkhoudingproblematiek van de leerling; - de thuissituatie. De leerkracht analyseert in deze volgorde.

Schema 3: eens met de uitslag op de Cito

Vergelijking Rekenen voor Kleuters en Taal voor Kleuters

Op veel scholen worden twee screenings afgenomen. De resultaten worden vaak afzonderlijk beoordeeld. Toch is het aan te bevelen de scores met elkaar in verband te brengen om zo nog beter zicht te krijgen op de ontwikkeling van de leerling en die dan op de juiste manier te vertalen naar het groepsplan.

Rekenen voor kleuters	Taal voor kleuters	interpretatie
+	+	De leerling scoort goed op beide toetsen. De score op de toetsen is ongeveer gelijk. Let wel goed op indien de scores toch iets te veel van elkaar afwijken: A-C. Lees dan ook de interpretatie bij de negatieve scores op die toets waar de leerling een C scoort.
+	-	<p>Op zich is dit niet het grootste probleem. De taal die gevraagd wordt bij Rekenen voor Kleuters is moeilijker dan de taal bij Taal voor Kleuters. De leerkracht kan de conclusie trekken dat de leerling toevallig de woorden van Taal voor Kleuters niet beheerst omdat die niet in zijn belevingswereld vallen en nog niet in de klas aangeboden zijn. De leerkracht kan gewoon doorgaan met de ontwikkeling van de woordenschat zoals hij van plan is. Gezien de goede score op Rekenen voor Kleuters zal de leerling dan die woorden wel oppikken.</p> <p>De enige analyse die de leerkracht moet maken is of die zwakke score niet veroorzaakt wordt door de lees- en spellingsvoorwaarden die ook gevraagd worden bij Taal voor Kleuters: kritisch luisteren, rijmen en auditieve synthese.</p>
-	+	<p>De oorzaak van de matige prestaties op Rekenen voor Kleuters ligt niet bij de taal. Er wordt nu een rekensignaal afgegeven.</p> <p><i>Veel leerlingen</i> Misschien heeft de leerkracht zeer veel tijd besteed aan de taalontwikkeling en is de ontwikkeling van rekenen en wiskunde daardoor in de knel gekomen. Bij de E1 toets is dit nog niet zo'n probleem, alleen maar een signaal voor volgend jaar om ook veel aandacht te besteden aan rekenen en wiskunde. Bij de M2- en zeker bij de E2-toets voor Rekenen voor Kleuters is dit zorgelijk. De leerkracht zal zijn groepsplan meer op rekenen en wiskunde moeten afstemmen!</p> <p><i>Weinig leerlingen</i> De leerling geeft een rekensignaal af. Op de E1- toets is dat een reden voor extra stimulering in groep 2 om de achterstand op reken/wiskundegebied in te halen.</p> <p>Op de M2 en E2 is er reden tot zorg: Is de leerling voor 1 mei geboren: de leerling geeft signalen dat hij moeite kan krijgen met rekenen in groep 3. De leerkracht zal nu een plan moeten maken gericht op de rekenvoorwaarden van groep 3 (zie volgend hoofdstuk). Is de leerling na 1 mei geboren: de score op de toets kan nog leeftijdsadequaat zijn. Toch zal wel extra stimulering nodig zijn om de rekenvoorwaarden wat te versterken.</p> <p>Let ook even op de leerlingen die voor Taal voor Kleuters een A scoren en voor Ordenen een C, zeker als deze leerlingen al wat ouder zijn (voor 1 mei geboren of een jaar extra groep 2).</p>
-	-	<p>De oorzaak van de zwakke score op Rekenen voor Kleuters moet in eerste instantie gezocht worden in de taal. De leerkracht kan dan niet precies uit de Cito halen hoe de rekenontwikkeling van de leerling is. Extra taalstimulering blijft nodig en daarbij moeten de rekenbegrippen niet vergeten worden.</p>

Schema 4: Vergelijking Rekenen voor Kleuters met Taal voor Kleuters

De consequentie van deze vergelijking is dat leerlingen met een min voor Rekenen voor Kleuters een geheel andere interpretatie hebben:

- Is Taal voor Kleuters wel goed, dan geeft de leerling duidelijk een rekensignaal.
- Is Taal voor Kleuters ook onvoldoende, dan is de uitslag bij Rekenen voor Kleuters onbetrouwbaar als rekensignaal. De leerling begrijpt immers de taal niet.

Deze leerlingen kunnen niet zomaar in dezelfde groepen voor extra hulp geplaatst worden.

Ook de zorg bij een min voor Taal voor Kleuters wordt anders als er een vergelijking gemaakt wordt met Rekenen voor Kleuters:

- De leerling met een goede score op Rekenen voor Kleuters pakt immers wel de woorden op die op school aangeboden worden. Doorgaan met het versterken van de woordenschat op klassenniveau is dan al voldoende.
- De leerlingen die beide toetsen niet goed hebben, hebben veel meer hulp nodig. Zij zullen extra gestimuleerd moeten worden om hun woordenschat enigszins op peil te krijgen.

Slot

De Cito als instrument om groepsplannen te maken is een minder geschikt middel. De resultaten kunnen sterk beïnvloed worden door allerlei factoren:

- leeftijd;
- taal;
- werkhouding;
- werken op platte vlak of computerervaring.

Observaties zijn een betere graadmeter voor de ontwikkeling van de leerling. Toch is de Cito wel belangrijk. Een vergelijking tussen de uitslag op de Cito en de verwachting op basis van de observatie is een belangrijk aspect in de kleuterzorg. De uitslag op de Cito is een tweede gegeven die de betrouwbaarheid van de observatie moet bevestigen.

Zie BOSOS:

een webbased ontwikkelingsvolgmodel voor groep 1 en 2 (gratis proeflicentie)

Zie BOSOS Kleuterzorg:

Deel 1 en 2, uitgever Betelgeuze te Zoetermeer
www.uitgeverijbetelgeuze.nl

Zie teamaanbod van de Onderwijspraktijk

Zie individueel aanbod:

- cursus kleuterzorg
- workshop herfstkinderen
- ontwikkeling van de luistervaardigheid in de onderbouw

“De leerkracht
van groep 3
heeft weinig
aan alleen maar
Cito-uitslagen.”

